

Eros matutinus

Počas ôsmich rokov na gymnáziu každý z nás prekonal rýdzo osobnú zmenu: z desaťročných detí sme postupne vyrástli na šestnásťročných, sedemnásťročných, osemnásťročných zreých mládencov a príroda sa začala hlásiť o svoje práva. Toto prebudenie puberty možno pokladať za absolútne súkromný problém, ktorý si musí vybojovať každý dospelievajúci človek individuálne, sám so sebou a na prvý pohľad sa nepatrí pretriasať ho na verejnosti. V našej generácii však táto kríza prerástla isté hranice. Svedčila o prebúdzaní sa iného druhu, po prvý raz nás priviedla k tomu, aby sme kritickým okom pozorovali spoločenský svet, v ktorom sme vyrástli, i jeho konvencie. Deti a dokonca mládenci sú vo všeobecnosti ochotní spočiatku sa prispôbiť a rešpektovať zákony svojho prostredia. Nariadeným konvenciám sa však prispôbujú len dovtedy, kým vidia, že aj všetci ostatní ich čestne zachovávajú. Jediná neúprimnosť učiteľov alebo rodičov nevyhnutne vedie mladých ľudí k tomu, aby svoje okolie pozorovali nedôverčivým a ostrejším pohľadom. Nečakali sme dlho, kým sme zistili, že všetky authority, ktorým sme dovtedy prejavovali dôveru, škola, rodina a verejná morálka sa v záležitostiach sexuality správali akosi čudne a neúprimne – ba čo viac: aj od nás samých vyžadovali tajnosťkárstvo a zákernosť.

O týchto veciach zmýšľali ľudia pred tridsiatimi či štyridsiatimi rokmi inak ako náš dnešný svet. Vari ani v jednej oblasti verejného života, pod vplyvom celého radu faktorov – emancipácie ženy, freudovskej psychoanalýzy, športového kultu tela, osamostatnenia sa mládeže – sa neuskutočnila za jediný ľudský vek taká totálna premena ako vo vzájomných vzťahoch pohlaví. Ak sa pokúsime definovať a porovnať rozdiel medzi meštianskou morálkou devätnásteho storočia, ktorá mala v podstate viktoriánsky charakter, s dnešnými zaužívanými slobodnými a nenútenými názormi, dostaneme sa na koreň veci, keď povieme, že minulé epocha sa ustráchané vyhýbala problémom

sexuality z pocitu vnútornej neistoty. Predchádzajúce, ešte vrúcne nábožensky založené obdobia, najmä puritánsky prísne éry to mali ľahšie. Stredoveké authority boli úprimne a absolútne presvedčené, že v zmyslovej žiadostivosti je čertovo kopytko a telesná vášeň je perverznosť a hriech, do problému sa pustili priamo, ostrými zákazmi – najmä v kalvínskej Ženeve – a krutými trestami presadzovali tvrdú morálku. Naše storočie však bolo epochou tolerancie, ktorá síce už neverila v diabla, ba takmer ani v Boha, neprejavila, pravdaže, odvahu k takejto radikálnej anatéme, ale sex vnímala ako anarchický, a preto rušivý živel, ktorý sa nedal začleniť do jej etiky, nesmel sa pretriasať za bieleho dňa, lebo akákoľvek forma slobodnej nemanželskej lásky protirečila občianskej „služnosti“. V tomto rozpore sa epocha vynašala a urobila svojrázny kompromis. Morálku si vymedzila a zjednodušila; mladým ľuďom síce nezakazovala vykonávať ich *vita sexualis*, no žiadala, aby si vybavovali túto trápnu záležitosť nenápadne. Ak sa sex nedá odstrániť, nech ho aspoň nevidieť v svete jej morálky. Urobila sa teda tichá dohoda, že o celom nepríjemnom komplexe sa nebude debatovať ani v škole, ani v rodine, ani na verejnosti a zamlčí sa všetko, čo by pripomínalo jeho existenciu.

Dnes sa nám ľahko smeje a usmieva nad zaslepenosťou naivnej utajovacej techniky, keď od Freudových čias vieme, že kto sa pokúša vytesniť z vedomia prirodzené pudy, vôbec sa ich nezjaví, len ich nebezpečne odsunie do podvedomia. No devätnáste storočie bolo sputnané úprimným sebaklamom a nazdávalo sa, že racionalisticky vyrieši všetky konflikty, čím väčší sa ukryje všetko prirodzené, tým väčší sa potlačia jeho anarchistické sily; čiže ak mladým ľuďom nepripomenieme existenciu ich vlastného sexuálneho pudu, zabudnú naň. V tomto sebaklame, že ignorovať znamená utlmať, sa zjednotili všetky inštanície do spoločného bojkotu a hermetického mlčania. Školy a duchovenstvo, salóny a justícia, noviny a knihy, móda a mravy sa principiálne vyhýbali akejkoľvek zmienke o probléme a dokonca veda, ktorej bytostnou úlohou bolo pristupovať ku všetkým problémom bez predpojatosti, sa k nim pripojila v duchu hesla *naturalia sunt turpia*, čo je prirodzené, to je hanebné. Aj ona kapitulovala pod zámienkou, že je vraj nedôstojné vedy zaoberať sa takými odťažitými témami. Zalistujme si v ktorejkoľvek knihe z tých čias, či už filozofickej, právnickej, ba dokonca lekárskej, všade naj-

deme to isté; pred každým objasnením ustráchané ustupovali z cesty. Keď znalci trestného práva diskutovali na kongresoch o metódach poľudštenia väzení a o morálnych poruchách života v žalári, hanblivo prekízlí popri ústrednom probléme. Ani psychiatri sa neodvažovali priznať, v čom je podstata, hoci v mnohých prípadoch im bola jasná etológia nejednej chorobnej hystérie; u Freuda sa dočítame, že dokonca jeho veľavážený učiteľ Charcot sa mu *privatim* priznal, že síce pozná pravú príčinu, ale nikdy ju verejne nevyslovil. „Krásna“ literatúra – ako ju vtedy nazývali – si vôbec nesmela trúfať úprimne zobrazovať skutočnosť, lebo ju vylúčili do domény estetického krásna. Kým v predchádzajúcich storočiach sa spisovateľ neštítal podať čestný a kompletný kultúrny obraz čias, kým u Defoa, u abbého Prévosta, u Fieldinga a Rétifa de la Bretonne sa stretávame s nefalšovaným zobrazením čias, naša epocha sa nazdávala, že smie ukazovať len to, čo je „cituplné“ a vznešené, ale nič trápne a pravdivé. O všetkých nebezpečenstvách, temných stránkach, zmätkoch veľkomestskej mládeže preto nájdete v literatúre devätnásteho storočia sotva letmú zmienku. Dokonca, keď sa aj spisovateľ odvážne zmienil o prostitúcii, nazdával sa, že ju musí zušľachtiť, a preto napařfumoval hrdinku na Dámu s kaméliami. Ocitáme sa teda pred zvláštnym faktom: ak sa chce dnešný mladý človek dozvedieť, ako sa mládež predchádzajúcej generácie i skorších čias prebýjala životom a otvorí si romány najväčších majstrov tohto obdobia, diela Dickensa a Thackeraya, Gottfrieda Kellera a Bjørnsona – okrem Tolstého a Dostojevského, Rusov, ktorí stáli bokom od európskeho pseudoidealizmu –, nájde v nich výlučne vznešené a tlnené zobrazenie udalostí, lebo tlak čias brzdil túto generáciu v slobodnej výpovedi. Túto priam hysterickú predráždenosť predotcovskej morálky i jej dnes už nepredstaviteľné ovzdušie rukolapne dokazuje fakt, že nestačila ani táto literárna zdržanlivosť. Vari možno pochopiť, že taký faktografický román, ako je Pani Bovaryová, zakázal uverejniť francúzsky súd ako nemravné dielo? Že za mojich mladých čias pokladali Zolove romány za pornografiu alebo že taký pokojný klasicistický epik ako Thomas Hardy vyvolal v Anglicku i v Amerike búrku rozhorčenia? Nech boli tieto knihy akokoľvek zdržanlivé, aj tak vraj prezrádzali priveľa zo skutočnosti.

Vyrástli sme v tomto nezdravom a dusnom ovzduší presýtenom navoňavkovanou zmyselnosťou. Táto neúprimná a nepsihologická

morálka zamlčovania a skrývania zatažila našu mladosť ako nočná mora a z príčin solidárnej a zamlčovacej techniky nám chýbajú hodnoverné literárne a kultúrnohistorické doklady, nebude teda ľahké zrekonštruovať všetku tú nevieryhodnosť. Istý záchytný bod jestvuje; stačí si pozrieť módu, lebo každá móda určitého storočia názorne demonštruje svoj vkus a nechtiac prezrádza aj svoju morálku. Nie je náhoda, že keď sa dnes, roku 1940, objavia na filmovom plátne muži a ženy zo spoločnosti okolo roku 1900, diváci v každom meste, v každej európskej alebo americkej dedine unisono vybuchnú v nezadržateľný rehot. Aj najväčší sprostáčikovia sa dnes smejú zo včerajších čudákov, z týchto karikatúr – neprirodzene, nepohodlne, nehygienicky, neprakticky oblečených bláznov; ba aj nám, čo sme vidali naše mamy, tety a priateľky v tých absurdných toaletách a my sami sme sa za chlapčerstva takisto smiešne odievali, pripadá ako mátožný sen, že celá generácia si bez námietok obliekala tieto stupídne háby. Už len mužská móda vysokých tuhých golierov, prezývaná „otcovrah“, ktoré znemožňovali každý uvoľnený pohyb, čierne fraky s vlajúcimi chvostami, cylindre pripomínajúce rúry kachiel vzbudzujú smiech. A čo potom niekdajšia „dáma“ v jej vyčerpávajúcej a násilnej paráde, ktorá deformovala každú prirodzenú krivku tela? V páse bola zošnúrovaná korzetom z tvrdých kostíc ako dáka osa, brucho mala nafúknuté do obrovského zvona, hrdlo pozapínané až po bradu, nohy zakryté až po päty, vlasy ozdobené nespočetnými kučierkami, závitkami a vrkôčikmi sa dovysoka vypínali pod majestátne sa hojdajúcim obludným klobúkom, ruky boli pokryté rukavicami aj v najväčšej letnej páľave; táto „dáma“ je bytosť, ktorá už dávno patrí do histórie a napriek oblaku parfumu, ktorý sa okolo nej vznášal, napriek šperkom, ktorými ju ovešali, napriek drahocenným čipkám, volánikom a štólam bola len nešťastná stvora a jej bezmocnosť si zasluhovala lútosť. Na prvý pohľad si uvedomíme, že chudera, ktorú opancierovali do tejto toalety ako niekdajšieho rytiera do brnenia, sa už nemohla pohybovať slobodne, vzletne a graciózne, každý pohyb, každé gesto a všetko afektované správanie v takomto kostýme pôsobili umelo, neprirodzene, proti duchu samotnej prírody. Už len úprava na „dámu“ – nehovoriac o spoločenskej výchove –, navliekanie a odkladanie týchto toaliet predstavovalo ťažkopádnu procedúru, ktorá nebola možná bez cudzej pomoci. Najprv museli

pozapínať nesčíselné háčiky a krúžky od pása až po hrdlo, korzet musela stiahnuť s vypätím všetkých síl obsluhujúca komorná – pripomínam mladým ľuďom, že pred tridsiatimi rokmi si mohla každá európska žena, okrem niekoľkých desiatok ruských študentiek, spustiť vlasy až po bedrá – denne k nej prizývali kaderníčku, ktorá jej s celou hromadou ihlíc, spôn a hrebeňov, pomocou kulmy a natáčok ondulovala, prihládzala, kefovala, česala a tupírovala dlhé vlasy; potom ju ako cibulu zaodievali spodničkami, kamizolami, kabátkami a lajblíkmi, a to dovtedy, kým dokonale nezanikol posledný zvyšok jej prirodzených ženských tvarov. No tento nezmysel mal tajomný zmysel. Touto manipuláciou sa mali úplne utajiť telesné línie ženy tak, aby ženích pri svadobnej hostine ani v najmenšom netušil, či je jeho budúca životná družka rovná alebo krivá, okrúhla alebo chudá, či má nohy krátke, krivé alebo dlhé; tieto „morálne“ časy pokladali za dovolené, ak sa na vlasy dávali parochne, keď sa vyzdvihovalo poprsie alebo iné časti tela, a to buď kvôli mylnej predstave, alebo s cieľom prispôbiť sa všeobecnému ideálu krásy. Ak mala žena pôsobiť ako „dáma“, nesmeli byť viditeľné jej prirodzené formy; táto móda predpísaných pravidiel bola v podstate len poslušnou otrokyňou všeobecnej tendencie dobovej morálky a jej hlavného úsilia – všetko zahaľovať a zakrývať.

Lež táto múdra morálka úplne zabudla, že ak zabuchneš pred čertom bránu, vynúti si cestu komínom alebo zadnými vrátkami. Nášmu dnešnému nepredpojatému pohľadu na tieto toalety, ktoré sa zúfalo usilovali zakryť každý centimeter holej pokožky a krásy, vôbec nie je nápadná ich mravnosť, ale naopak, pokladá ich za provokujúcu trápnosť, s akou táto móda rozdelila obe pohlavia. Kým mladý muž a mladá žena našich čias sú urastení a štíhli, majú krátky účes, on nemá bradu, už vonkajším vzhľadom pôsobia ako blízki kamaráti, v bývalej epoche sa obe pohlavia od seba dištancovali, koľko len vládali. Muži vystavovali na obdiv dlhé brady, alebo si aspoň vykrúcali mohutné fúzy – zďaleka viditeľný znak mužnosti, kým ženský korzet ostentatívne ukazoval poprsie ako symbol ženského pohlavia. Takzvané silné pohlavie sa prepiato správalo k slabému pohlaviu; od muža sa žiadalo, aby bol rázny, rytiersky a agresívny, žena plachá, bojzlivá a v defenzíve, lovec a korisť, nie rovný s rovným. Neprirodzené protirečivé napätie vo vonkajšom vzhľade nevyhnutne muselo

zvyšovať aj vnútorné napätie medzi pólmi, erotiku; a tak práve ne-logickým zahaľovaním a zamlčováním dosiahla vtedajšia spoločnosť presný opak. V ustavičnom strachu prudérne jednotaj sledila za nemravnosťou všetkých foriem života, literatúry, umenia, oblečenia, chcela zabrániť každému dráždidlu, no v skutočnosti ju nutkalo, aby ustavične myslela na nemravné veci. Keďže nepretržite húkala nad tým, čo sa nesvedčí, ocitla sa v stave ustavičného pozorovateľa; vtedajší svet si myslel, že „slušnosť“ sa nachádza v neprestajnom smrteľnom nebezpečenstve, že ju ohrozuje každé gesto, každé slovo. Dnes len ťažko pochopíme, že v oných časoch pokladali za zločin, ak si žena obliekla pri športe alebo hre nohavice. Ale ako pochopiť hysterickú prudérnosť, že vtedajšia dáma nesmela ani len vypustiť z úst slovíčko „nohavice“? Ak sa už vôbec zmienila o existencii tohto nebezpečeného predmetu, ktorý ohrozoval zmysly, musela namiesto slova mužské nohavice použiť nevinný výraz Beinkleid, doslova odev na nohy, alebo použila vymyslené vyhýbavé označenie „tá nevysloviteľná vec“. Bolo nemysliteľné a vylúčené, aby zopár mladých ľudí z toho istého stavu, ale rozličného pohlavia podniklo spoločný výlet bez dozoru – hneď prvou myšlienkou bolo, že by sa tam mohlo dačo „prihodiť“. Spoločné podujatie bolo prípustné nanajvýš vtedy, ak tam boli nejaké osoby, čo na všetko dozerali, matky alebo guvernanky, ktoré sprevádzali mladých ľudí na každom kroku. Ak si chceli mladé dievčatá zahrať tenis, nesmeli mať ani v tej najväčšej letnej horúčave šaty s nezahalenými nohami a už vôbec nie s obnaženými ramenami; považovalo by sa to za škandál, a ak si žena dobrých mravov v spoločnosti preložila krížom nohy, pocítovala to „mravnosť“ za čosi hrozné, lebo takto sa mohli odhaliť jej členky pod lemom šiat. Holey ženskej pokožky sa nesmeli dotknúť ani prírodné živly, ani slnko, ani voda, ani vzduch. Pri kúpaní v mori sa mučivo a namáhavo predierali vlnami v ťažkých kostýmoch, upnuté od krku po päty, v kláštoroch a penzionátoch museli mladé dievčatá vliezť do vane dokonca v dlhých bielych košeliach, aby zabudli, že majú telo. Nie je to legenda ani zveličovanie, ale skutočnosť, že ak umrela žena vo vysokom veku, okrem pôrodnej baby, manžela či umývača mŕtvol nik nikdy nevidel ani len obnaženú krivku jej pliec alebo holé koleno. To všetko sa nám zdá dnes, po štyridsiatich rokoch, ako dáka rozprávka alebo humoristické zveličovanie. No strach zo

všetkého, čo sa spájalo s telom a prirodzenosťou, prudko prenikol do najvyšších stavov i hlboko medzi ľud ako dáka neuróza. Vari ešte uveríme, že na prelome storočia, keď sa prvé ženy odvážili sadnúť si na bicykel alebo do mužského sedla pri jazde na koni, hádzali na ne sedliaci kamene ako na trúfalé nemravnice? Že ešte za čias, keď som chodil do školy, sa vo viedenských novinách diskutovalo v dlhých článkoch o navrhovanej nemravnej novote, podľa ktorej mali baletky Dvornej opery tancovať bez trikotu zahaľujúceho ich nohy? Že to bola nevídaná senzácia, keď Isadora Duncanová v klasických tancoch po prvý raz ukázala pod bielou, našťastie hlboko splyvajúcou tunikou, namiesto zvyčajných hodvábnych črievičiek len holé päty? A aký smiešny musel pripadať mladým ľuďom, vyrastajúcim v časoch ostražitého pohľadu, strach o večne ohrozovanú slušnosť, keď zrazu zistili, že plášťik mravnosti, ktorým chceli zakryť všetky vecičky, je priesvitný, plný dier a trhlín. Napokon nedalo sa zabrániť, aby ktorýsi z päťdesiatich gymnazistov nenadabil v temných uličkách na svojho profesora, ani zmienke v rodinnom kruhu, že človek, ktorý sa pred nami správal ako osobnosť zasluhujúca si neobyčajnú úctu, má na rováši všelijaké hriechy. Táto nešikovná taktika ustavičného schovávanía v skutočnosti len stupňovala a dráždila našu zvedavosť; a keďže nechceli dovoliť, aby všetko prirodzené malo voľný a otvorený priechod, zvedavosť si vytvárala svoje veľkomestské podzemné a väčšinou nevelmi čisté kanály. Keďže sa tieto záležitosti potláčali medzi mládežou všetkých stavov, prejavovalo sa u nej akési podzemné predráždenie, ktoré sa detinsky a bezmocne vybijalo. Ťažko sa našiel plot alebo odláhlá miestnosť, ktorá by nebola počmáraná neslušnými slovami a kresbami, alebo kúpalisko, kde by neboli vyvrátené diery v drevených stenách, oddeľujúcich dámsky kúpeľ. Rozkvitali všemožné priemyselné odvetvia, ktoré dnes už dávno nejestvujú. Najmä to boli fotografie aktov a nahotiniiek, ktoré podomoví obchodníci ponúkali výrastkom v každej krčme. Alebo pornografickú literatúru *sous le manteau*, pod pultom – lebo vážna literatúra musela byť už z donútenia idealistická a opatrnícka –, knihy toho najhrubšieho zrna, vytlačené na zlom papieri, napísané zlým štýlom, ktoré išli na dračku, alebo „pikantné“ časopisy, odporne a chliphné, aké dnes už nenájdeme. Popri Dvornom divadle, ktoré muselo slúžiť svojou ušľachtilosťou a bieloskvúcou čistotou

ideálom čias, jestvovali divadlá a kabarety, ktoré sa vyžívali v tých najordinárnejších oplzlostiach; všetko, čo sa brzdilo a zdržiavalo, si vytváralo vedľajšie cestičky, okľuky a východiská. Generácia, ktorú nezastavili a prudérne jej zakazovali akékoľvek nenútené stretávanie sa s iným pohlavím, bola tisíc raz väčšia naklonená erotike ako dnešná mládež s jej väčšou voľnosťou v láske. Chútky podnecujú len zákazy, žiadostivosť dráždi len nedovolené, a čím menej oči vidia a uši počujú, tým väčšmi myšlienky rojčia. O čo menej vystavovali telo vplyvu vzduchu, svetla a slnka, tým väčšmi prekypovali zmysly. Tlak spoločnosti na našu mladosť nevedol k vyššej mravnosti, ale naopak, len k nedôvere a zatrpknutosti voči všetkým jej inštanciam. Od prvého dňa nášho prebudenia sme inštinktívne šípili, že táto nečestná morálka s jej zamlčováním a zakrývaním nám chce vziať čosi, čo nášmu veku oprávnené patrí, a že našu túžbu po úprimnosti dávno obetovali nepravdivým konvenciam.

Táto „spoločenská morálka“, ktorá na jednej strane predpokladala existenciu sexuality i jej prirodzený priebeh *privatim*, v súkromí, ju na druhej strane za nijakú cenu nechcela otvorene priznať, bola falošná dvojakým spôsobom. Kým u mladých mužov jedno oko zatvorila a druhým naňho žmurkala, ba dokonca ho povzbudzovala, nech si „pootlíka rohy“, ako sa dobromyselne vpravelo rodinným žargónom oných čias, pred ženou ustráchané zatvárala obe oči a tváril sa, že je slepá. Konvencie dokonca mlčky pripúšťali, že muž pociťuje svoje pudy, že má na ne právo. No čestne priznať, že aj žena im takisto podlieha, že tvorstvo potrebuje na svoje večné účely aj ženskú polaritu, by znamenalo prehrešiť sa proti „posvätnosti ženy“. V predfreudovských časoch sa aj dohodli na axióme, že ženská bytosť vôbec nepociťuje telesnú túžbu dovedy, kým ju muž neprebudí, čo však, samozrejme, platilo a oficiálne sa dovoľovalo len v manželstve. Keďže ovzdušie – najmä vo Viedni – bolo v tých morálnych časoch presýtené nebezpečnými erotickými infekčnými látkami, muselo dievča z dobrej rodiny od narodenia až po deň, keď odchádzalo s manželom od oltára, žiť v úplne sterilnej atmosfére. Mladé dievčatá strážili a nenechávali ani na okamih osamote. Dostali guvernanku, ktorá musela dbať, aby, nedajbože, neurobili ani jeden nestrážžený krok pred dvermi domu, sprevádzali ich do školy, do tanečných,

na hodinu hudby a takisto po ne prichádzali. Kontrolovali každú knihu, ktorú čítali, každé mladé dievča ustavične zamestnávali, aby ho odpúťali od všetkých možných nebezpečných myšlienok. Mladé devy sa museli učiť hre na klavíri, spevu a kresleniu, študovať cudzie jazyky, dejiny umenia a literatúru, vzdelávali ich, kým to neprehnali. Pokúsili sa ich vzdelat' a dať im tú najlepšiu spoločenskú výchovu, no súčasne ustráchané dbali, aby ich vedomosti o všetkých prirodzených veciach ponechali v stave nevinnosti, ktorú dnes vonkoncom ťažko pochopiť. Mladé dievča z dobrej rodiny nesmelo mať ani len predstavu, ako je sformované mužské telo, nesmelo vedieť, ako prichádzajú deti na svet, lebo anjel strážny ho mal priviesť do manželstva telesne nepoškvrnené a najmä s „čistou“ dušou. Terajšie označenie „dobře vychované mladé dievča“ bolo úplne identické s odtrhnutosťou od života, a táto odcudzenosť prischla niektorým ženám tých čias na celý život. Ešte dnes sa zabavím pri grotesknej historke istej mojej tety, ktorá počas svadobnej noci zrazu prikvitla o jednej v noci do rodičovského bytu, zbuntošila celý dom, že vraj toho ošklivca, s ktorým sa zosobášila, už nechce ani vidieť, je to šialenec a ničomník, lebo úplne vážne sa ju pokúsil vyzliecť. Len s veľkou námahou sa uchránila pred jeho chorobnou žiadostivosťou.

No nemôžem zatajiť, že táto nevedomosť dodávala vtedajším mladým dievčatám na druhej strane tajuplný pôvab. Tieto nesamostatné stvory tušili, že popri ich vlastnom svete i za ním jestvuje iný svet, o ktorom nič nevedia a ani vedieť nesmú, vzbudzovalo to ich zvedavosť, túžby, rojčenie, miatlo ich to a dodávalo im príťažlivosť. Keď ste ich pozdravili na ulici, očerveneli, – sú dnes ešte mladé dievčatá, ktoré sa začerveniajú? Keď boli pospolu, chichotali sa, šepkali si a ustavične sa smiali, akoby boli podnapité. Naplnené očakávaním všetkého neznámeho, z ktorého ich vylúčili, si vysnívali romantický život, súčasne však boli veľmi hanblivé, obávali sa, že by ktosi mohol na to prísť, ako veľmi ich telo túži po nežnostiach, o ktorých nemali jasnú predstavu. Celé ich vystupovanie charakterizovala akási zmätenosť. Kráčali inak ako dnešné dievčatá, ktoré majú telo zocelené športom, ktoré sa pohybujú medzi mladými mužmi ľahko a nenútené ako ich rovnocenné partnerky; už na tisíc krokov sa voľakedy dala odlíšiť chôdza a správanie mladého dievčata od ženy, ktorá už spoznala muža. Boli dievčenskejšie ako dnešné

dievčatá, no mali menej ženskosti a svojou exotickou nežnosťou sa ponášali na skleníkové rastliny vypestované v parenisku, v umelo prehriatom ovzduší, chránené pred každým nevraživým závanom vetra: boli ako umelo vypiplaná kvetina určitej výchovy a kultúry.

No vtedajšia spoločnosť si aj želala takéto mladé dievča, pochabé a nepoučené, dobre vychované a nič netušiace, zvedavé a hanblivé, neisté a nepraktické; touto výchovou, odtrhnutou od života, ho od začiatku predurčili k tomu, aby ho muž v manželstve formoval a viedol bez akéhokoľvek odporu. Zdalo sa, že mravy ho strážia ako svoj obraz a najtajnejší ideál, ako symbol ženskej mravnosti, panenstva, ako nadpozemský zjav. Lež aká tragédia nastala, keď mladé dievča prepáslo svoj čas, ak sa dvadsaťpäťročná či tridsaťročná žena ešte nedostala pod čepiec! Konvencie nemilosrdne vyžadovali aj od tridsaťročného stvorenia, aby kvôli „rodine“ a „mrvom“ neochvejne zotrvalo v stave neskúsenosti, cudnosti a naivity, aké už dávno neboli primerané jej veku. Lenže pôvodný nežný obraz sa zmenil na ostrú a hroznú karikatúru. Nevydaté dievča ostalo „na ocot“, stalo sa „starou dievkou“, na ktorej sa ustavične vyžíval bezduchý výsmech humoristických časopisov. Kto dnes otvorí starý ročník *Fliegende Blätter* alebo iný humoristický orgán z tých čias, s hrôzou nájde v každom čísle prehnaný stupídny výsmech zo starnúcich dievčat, nervovo narušených stvorení, ktoré nevedia ukryť prirodzenú túžbu po láske. Nie, aby pochopili tragédiu, ktorá postihla tieto obetované stvory, ktoré kvôli rodine a svojmu dobrému menu museli potláčať požiadavky prírody, túžbu po láske a materstve, ale sa z nich vysmievali s takým nepochopením, že nás to dnes priam znechucuje. Spoločnosť je vždy najkrutejšia k tým, ktorí prezrádzajú jej tajomstvo a upozorňujú, že svojou falošnosťou sa dopúšťa zločinu voči ľudskej prirodzenosti.

Meštianske konvencie sa síce krčovitito pokúšali vyvolať zdanie, že žena z „dobrých kruhov“ nemá sexuálne túžby, ba ani ich nesmie mať, kým sa nevydá – každý opak z nej spravil „nemorálnu persónu“, bola *outcast* rodiny –, lež existenciu takýchto pudov u mladého muža predsa len museli pripustiť. Keďže zo skúsenosti vedeli, že mládencom, ktorí dozreli na mužov, nemožno brániť v uskutočňovaní *vita sexualis*, obmedzili sa na skromné želanie, nech si svoje nedôstojné radovánky vybavujú extra muros, za múrmi posvätného rodinného

hniezda. Tak ako mestá skrývajú pod čisto pozametnými ulicami, krásnymi luxusnými obchodmi a elegantnými promenádami podzemnú kanalizáciu, ktorá odvádza špinu kloaky, aj sexuálny život mládeže sa mal odohrávať pod morálnym povrchom „spoločnosti“. Bolo im ľahostajné, akým nebezpečenstvám sa pritom mladý človek vystavuje, do akých kráčov zapadne, ustráchaná škola i rodina v tomto ohľade pozabudli poučiť mladého muža. V ostatných rokoch sa tu i tam objavili istí prezieraví, alebo ako sa im vtedy hovorilo „osvietene rozmýšľajúci“ otcovia, ktorí chceli synovi pomôcť nájsť pravú cestu, len čo mu začali vyrážať prvé chlípky na brade. Zavolali domáceho lekára, ktorý pozval mladého muža do izby, rozpačito si čistil okuliare a potom spustil prednášku o nebezpečenstve pohlavných chorôb a nabádal mladého muža k zdržanlivosti a k zachovávaní istých opatrení. Ten sa však zvyčajne medzičasom už sám dávno poučil. Iní otcovia uplatňovali ešte čudnejší prostriedok, do domu angažovali peknú mladú slúžku, ktorej pripadla úloha poučiť mládenca prakticky. Pokladali za vhodnejšie, keď si mladý človek odbavil túto nepríjemnú záležitosť pod vlastnou strechou, navonok sa uchovalo dekrétum a vylúčilo nebezpečenstvo, že chlapec padne do rúk nejakej „rafinovanej osobe“. *Jednu* metódu osvietenia však uzvato zatracovali všetky inštanície na všetkých úrovniach: verejnú a úprimnú metódu.

Aké možnosti sa ponúkali mládenčovi z meštianskeho sveta? Vo všetkých iných stavoch, takzvaných nízkych, to nebol problém. Na vidieku spal paholok už v sedemnástich rokoch so slúžkou, a keď tento pomer zanechal následky, nebolo to bohvieako dôležité; vo väčšine našich alpských dedín počet nemanželských detí vysoko prevyšoval manželské. Robotník, príslušník proletariátu, žil dovtedy, kým sa oženil, s nejakou robotníčkou v „divom manželstve“. U ortodoxných židov v Haliči priviedli sedemnásťročnému, teda ešte nedospelému mládenčovi nevestu a v štyridsiatke už mohol byť starým otcom. Len v našej meštianskej spoločnosti odmietali ten správny protilierik, skoré manželstvo, lebo ani jeden otec rodiny by nezveril dcéru dvadsaťdvaročnému a už tobôž nie dvadsaťročnému mládenčovi, lebo taký „mladý“ muž sa ešte nepokladal za dospelého. Aj tu sa objavovala hlboká neúprimnosť, veď meštiansky kalen-